

Luuletko olevasi epämusikaalinen

Antti Juvonen
Kirjoittaja on kasvatustieteiden professori, erityisesti taito- ja taideaineiden pedagogikassa, Itä-Suomen yliopisto.

Kimmo Lehtonen
Kirjoittaja on kasvatustieteiden professori, Turun yliopisto.

Heikki Ruismäki
Kirjoittaja on käyttäytymistieteiden professori, Helsingin yliopisto.

Musiikkikasvatuksen tavoitteena tulisi olla oppilaan itsetunnon ja ilmaisuhalun vahvistaminen sekä onnistumisesta syntyvät aikaansaamisen kokemukset, sanovat kirjoittajat.

Suomessa valitettavan moni musiikkikeskustelu alkaa sanoilla, "minulla ei ole sävelkorvaa tai että en ymmärrä musiikkia". Wilho Siukonen totesi väitöskirjassaan jo 1930-luvulla, että lapsen laulamiseen liittyy jotakin erityisen herkkää ja haavoittuvaa, ja että Suomessa on paljon itseään epämusikaalisina pitäviä ihmisiä, joiden lauluhalu on jätetty loppuneet opettajan epäsuoiteen arvostelun seurauksena. Kyse on kulttuurisesta syrjäytymisestä, minkä vuoksi ihminen on jäänyt paljolti vaille myös musiikin tarjoamaa emotionaalista rikkautta.

Lapsi kokee ilmaisuun koskevat moitteet loukkauksena, joka ei johdista pelkästään epäonnistumiseen, vaan hänen ihmisarvoonsa ja mahdollisuuksiinsa. Kokemus johtaa musiikista vetäytymiseen, minkä vuoksi lapsi lopettaa laulamisen ja menettää samalla myös mahdollisuuden oppia. Kokemus aiheuttaa pysyvän torjunnan asenteen musiikkia kohtaan, joka helposti yleisty koskemaan kaikkia musiikkiin liittyviä tilanteita.

Kutsumme ilmiötä musiikkirajoitteisuudeksi, sillä kyse ei ole musiikkikykyjen puutteesta, vaan loukkaavien musiikkikokemusten synnyttämästä "näennäisepämusikaalisuudesta". Artikkelit ei kyseenalaista musiikkikykytutkimuksen tuloksia, vaan tarkastelee ilmiön taustalla vaikuttavia sosio-emotionaalaisia tekijöitä.

Vaikka musiikkikykyä on tutkittu paljon, on musiikkirajoitteisuus jäänyt vähälle huomiolle. Näin siitä huolimatta, että musiikkikasvattajat ovat aina tavanneet alisuoriutujia, jotka eivät pysty, halua tai uskalla ilmaista itseään musiikilla, tai jotka vain tekevät, etteivät ymmärrä musiikkia. Kyse on unohdetusta ihmisryhmästä, joka on jäänyt tutkimusten ulkopuolelle.

Keräämämme aineisto viittaa siihen, että varsinkin vanhemmissa ikäluokis-

1 Varsinkin vanhemmissa ikäluokissa on runsaasti musiikkirajoitteisia ihmisiä, jotka aiheetta pitävät itseään epämusikaalisina. Syynä ilmiöön ovat lapsuuden loukkaavat musiikkikokemukset.

2 Musiikkirajoitteiset kertovat, etteivät ymmärrä musiikkia tai ettei heillä ole "sävelkorvaa". Näillä uskomuksilla ei välttämättä ole mitään tekemistä todellisuuden kanssa.

3 Musiikkirajoitteisuus on väärän pedagogiikan synnyttämä kulttuurisen syrjäytymisen muoto, joka alentaa itsetuntoa ja ihmisarvon kokemusta.

sa on runsaasti ihmisiä, jotka syyttävät suotta itseään epämusikaalisina. On myös huomattava, ettei erotteleva musiikkisuusiin ja epämusikaalisuuteen täytä tieteellisen ajattelun kriteerejä, vaan käsitepari muodostaa pikemminkin mekanistisen kehäpäätelmän.

Ihminen muodostaa kuvan itsestään kertomiensa tarinoiden kautta, joita käyttäen hän soviittaa menneisyyden yhteen nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevien toiveidensa kanssa. Oma epämusikaalisuuttamme koskevat tarinat kuvaavat ja vääristävät sitä, mitä pidämme itsellemme mahdollisena ja sitä mihin emme usko kykyjemme riittävän. Käsite omasta epämusikaalisuudesta vaikuttaa negatiivisena itse-suggestiona, musiikkirajoitteisen kieltäytyessä musiikista ja vakuutelllessa itselle ja omaa epämusikaalisuuttaan.

Aikuinen pystyy kuitenkin tiedostamaan eri kokemusalueisiinsa liittyvät uskomukset ja luopumaan ajatteluaan ohjaavista vääristä merkitysperspektiiveistä, jotka tarpeettomasti rajoittavat mahdollisuuksiamme. Tästä on runsaasti näyttöä, sillä useat tutkimukset ovat osoittaneet, että epämusikaalisina itseään pitävät ihmiset oppivat laulamaan sävelpuhtaasti.

M^yös koululla on ollut keskeinen rooli musiikkirajoitteisuuden synnissä. Ilmiön juuret palautuvat (musiikin)opettajankoulutukseen ja opettajaseminaareihin, joista valmistuneet opettajat ovat sukupolvien ajan istuttaneet musikaalisuutta ja epämusikaalisuutta koskevat käsityksensä oppilaisiin. Musiikkikasvatusta pitkään hallinnut normin valta tiivistyi erityisesti ihmisarvoa loukkaavissa laulukokeissa, joista monilla on hyvin kielteisiä kokemuksia. Kokeissa oppilaat asetettiin arvojärjestykseen, joiden perusteella epämusikaalisiksi todetut pantiin musiikkirajoitteisille tarkoitettuun "tietämättömien penkkiin".

Normin valta perustui virheettömyyden ja sävelpuhtauden vaatimuksiin, joista tuli samalla normi ihmisen hyvydelle. Virheisiin keskittyminen hallitsi myös vanhanaikaista kielenopetusta tekemällä vapaasta kommunikoinnista ahdistavaa virheiden välttelyä.

Filosofi John Dewey osuu naulan kantaan paheksuessaan tarkkoja rajoja heikentävää "arvottavan kritiikin" vahingollista ymmärtämättömyyttä. Hän korostaa sitä, että lapsen on tärkeää saada kokeilla ääntään turvallisessa ja kannustavassa ympäristössä ilman ulkopuolelta asetettuja vaatimuksia.

Nuotilleen laulaminen ei koskaan saisi olla musiikinopetuksen päätavoite, sillä se tappaa oppimisen ilon ja tekee siitä ahdistavaa suorittamista. Musiikkikasvatuksen tavoitteena tulisi painavastoin olla oppilaan itsetunnon ja ilmaisuhalun vahvistaminen sekä onnistumisesta syntyvät aikaansaamisen kokemukset.

Joskus yksin riittävän voimakas kokemus voi aloittaa musiikkirajoitteisuuden johtavan negatiivisen kierteen. Prosessi on erityisen traumaattinen siksi, että lapselle musiikki on leikkiä, jossa hän kokeilee erilaisia ilmaisu-

muotoja, laittaa ääniä järjestykseen ja rakentaa niistä erilaisia kokonaisuuksia.

Englanninkielellä play-verbi tarkoittaa leikkimistä, näyttelemistä pelaamista ja soittamista, joita kaikkia yhdistää heittäytyminen mielihyvää tuottavaan kuvitteelliseen toimintaan. Ilmiötä voi kuvata käsitteellä leikkidodellisuus, jonka piirissä lapset voivat käsitellä sisäistä todellisuuttaan. Leikkiin kuuluva mielikuvitus vahvistaa tunneilmaisua ja avaa uusia näkökulmia itseän ja ympäristöön. Musiikkitoimintaan osallistuminen kehittää myös sosiaalisia taitoja, ja yhteisöllisyyttä sekä ilmentää sanallisesti ilmaisemattomia mielenme prosesseja.

Professori Kari Kurkela puhuu "musiikinpilaajista", aikuisista, jotka eivät uskalla samastua musiikin edustamaan leikkidodellisuuteen, vaan puuttuvat lasten ilmaisuun yrittäen pakottaa sen omaksumiensa normien mukaiseksi. Lapsen näkökulmasta tällainen puuttuminen tarkoittaa samaa kuin lasta kielletäisiin leikkivän ryhmän ulkopuolelle.

Laura Huhtinen-Hildénin vasta- valmistuneessa väitöskirjassa puhutaan musiikkikasvattajalta vaadittavasta sensitiivisyydestä. Tämä tarkoittaa sitä, että musiikkikasvattaja tulee tiedostaa olevansa tekemisessä syväle tunne-elämämme ulottuvan ja herkästi haavoittuvan ilmaisu kielen kanssa, jonka kehittyminen vaatii opettajalta myötäelämistä, kannustusta ja rohkaisua.

Onneksi asiat ovat vähitellen muuttaneet alaluokilla on luovuttu numeroarvioinnista ja myönteisiä asenteita pyritään rakentamaan leikinomaisella ja osallistavalla opetuksella. Tämä ei valitettavasti poista sitä tosiasiaa, että ainakin vanhemmissa sukupolvissa on runsaasti vääränlaisen musiikinopetuksen tuottamia musiikkirajoitteisia.